

RPW/24170/2020 P
Data: 2020-04-06

Zakład Poprawczy w Witkowie
62-230 Witkowo ul. Park Kościuszki 9

tel. (61) 477-82-44, fax (61) 477-82-47

e-mail: sekretariat@witkowo.zp.gov.pl

witkowo.zp.gov.pl

Witkowo, 02.04 2020 r.

L. dz. ZPW.SD. 81/2020

Biuro
Rzecznika Praw Obywatelskich
Krajowy Mechanizm Prewencji Tortur
Al. Solidarności 77
00-090 Warszawa

W związku z kontrolą w Zakładzie Poprawczym w Witkowie w okresie od 09.09 do 11.09.2019 roku przeprowadzoną przez przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur (dalej: KMPT) oraz przesłanym do naszej placówki raportem z ww. wizytacji w dniu 02.03.2020 roku, przedstawiam poniżej stanowisko i odpowiedzi na tezy i zalecenia zawarte w raporcie oraz informuję o podjętych działaniach w placówce.

Wstęp.

Celem wizytacji KMPT, jak wynika z raportu było sprawdzenie sposobu traktowania nieletnich przebywających w naszej placówkach, w celu wzmocnienia, jeśli to niezbędne ich ochrony przed torturami oraz innym okrutnym, nieludzkim lub poniżającym traktowaniem lub karaniu. A następnie przedstawienie rekomendacji właściwym władzom w celu poprawy traktowania oraz warunków osób nieletnich i zapobiegania torturom oraz innemu nieludzkemu lub poniżającemu traktowaniu lub karaniu, mając na uwadze odpowiednie standardy organizacji międzynarodowych.

Biorąc pod uwagę powyższy cel wizytacji, niektóre uwagi oraz tezy zawarte w raporcie wydają się nie mieć bezpośredniego związku z główną przesłanką podjęcia wizytacji. Trudno bowiem znaleźć korelację między uwagami o aranżacji pomieszczeń i gabinetów z głównym celem kontroli.

W raporcie znajduje się wzmianka o przekazaniu przez przedstawicieli KMPT mi jako dyrektorowi placówki wstępnych ustaleń odnośnie dokonanych przez zespół kontrolujący czynności. W trakcie rozmowy podsumowującej, przewodnicząca zespołu wizytującego wielokrotnie podkreślała i zwracała uwagę, że w wyniku obserwacji i rozmów z wychowankami przedstawiciele KMPT ustalili, że w placówce panuje bardzo dobra atmosfera wychowawcza. Podkreślono, że zaobserwowano właściwe i oparte na życzliwości relacje

zarówno między pracownikami jak i między pracownikami a podopiecznymi. Warte podkreślenia jest również to, że żaden z wychowanków nie zgłaszał skarg i uwag odnośnie niewłaściwego traktowania go przez pracowników zakładu.

Biorąc tezy, które pojawiły się w trakcie rozmowy podsumowującej wizytację i wpisanie się ich w nurt głównego celu z jakim do naszej placówki przybyli przedstawiciele KMPT, z dużym zdziwieniem należy przyjąć, że w raporcie nie znalazła się wzmianka odnośnie właściwej atmosfery wychowawczej i relacji interpersonalnych panujących w placówce. Brak takiej informacji, którą podkreślono w trakcie rozmowy podsumowującej w dniu 11.09.2019 roku można jedynie wytłumaczyć faktem, że raport powstał prawie pół roku po zakończeniu wizytacji.

Odpowiedzi na zalecenia KMPT.

1. Zalecenie:

Odstąpienie od przeprowadzania kontroli osobistej wychowanków do czasu uchwalenia odpowiednich przepisów rangi ustawowej przyznającej personelowi zakładów poprawczych takie prawo.

Zakład Poprawczy w Witkowie jest placówką bezpośrednio podległą Ministrowi Sprawiedliwości i jej funkcjonowanie, organizację oraz sposoby zapewnienia bezpieczeństwa określa Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 października 2001 w sprawie zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich. Dyrektor zakładu jest zobowiązany do przestrzegania i stosowania przepisów zawartych w niniejszym rozporządzeniu i sam nie może podjąć decyzji o odstąpieniu od jego wykonywania w jakiegokolwiek części. W raporcie pokontrolnym wizytujący placówkę zwracają uwagę, że kontrola osobista została ujęta w Regulaminie Zakładu Poprawczego w § 15 pkt. 5. Pragnę zaznaczyć, że zgodnie z § 14. 2. ⁽²¹⁾ rozporządzenia; *Dyrektor zakładu przedstawia regulamin zakładu do zatwierdzenia Ministrowi Sprawiedliwości.* Obecny regulamin naszej placówki został w całości zatwierdzony do stosowania w dniu 16.02.2018 roku przez Dyrektora Departamentu Spraw Rodzinnych i Nieletnich w Ministerstwie Sprawiedliwości. Podkreślam również, że zapisy odnośnie możliwości a wręcz obowiązku stosowania kontroli osobistej w odniesieniu do wychowanków znajdują się w cytowanym powyżej akcie prawnym. W § 2 pkt. 20. rozporządzenia podana jest wręcz definicja kontroli osobistej. Przez kontrolę osobistą należy: *rozumieć oględziny ciała oraz sprawdzenie odzieży, bielizny i obuwia, a także przedmiotów posiadanych przez nieletniego, przeprowadzone w pomieszczeniu podczas nieobecności osób postronnych oraz osób odmiennej płci i dokonywane przez osobę tej samej płci co nieletni poddany kontroli.* W naszej placówce kontrolę osobistą wychowanka przeprowadza się jedynie w uzasadnionych względami bezpieczeństwa przypadkach min. w celu odnalezienia niebezpiecznych i niedozwolonych przedmiotów, stosując się ściśle do zapisów prawa ujętych w rozporządzeniu MS w § 105⁹.1 pkt. 3). Kontrola jest przeprowadzana w osobnym pomieszczeniu przez jednego pracownika służby ochrony tej samej płci. W cytowanym rozporządzeniu, które jest dla nas podstawą prawną określone są sposoby zapewnienia bezpieczeństwa w zakładzie, za które odpowiada dyrektor placówki. W § 105¹⁵ jasno określono, że do obowiązków pracownika służby ochrony w czasie pełnienia zmiany na posterunku przy izbach

przejściowych, izbach izolacyjnych i izbach chorych w wewnętrznej ochronie zakładu należy w szczególności zgodnie z pkt. 6)¹⁰² odnotowywanie w książce zmiany faktu kontroli pobieżnej lub kontroli osobistej nieletniego przed umieszczeniem w izbie przejściowej lub izolacyjnej.

Dlatego jako dyrektor placówki nie mogę odstąpić od realizacji postanowień obowiązującego minie rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości. Sprawa ta była podnoszona przeze mnie w trakcie końcowego omawiania wizytacji z przedstawicielami KMPT. W raporcie problem przeprowadzania w zakładzie kontroli nieletnich został ujęty jako problem natury systemowej i w związku z powyższym nie można oczekiwać od dyrektorów zakładów poprawczych aby oni sami go rozwiązali łamiąc przepisy rozporządzenia zarządzanego przez Ministra Sprawiedliwości na podstawie art.95§.3 Ustawy z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich.

2. **Zalecenie:**

Odstąpienie od praktyki zamykania sypialni wychowanków w porze nocnej.

Decyzja o zamykaniu sypialni w porze nocnej nastąpiła w wyniku ustaleń i realizacji wniosków i zaleceń ujętych w sprawozdaniu z dnia 29.10.2009 roku przez ówczesnego Kierownika Okręgowego Zespołu Nadzoru Pedagogicznego przy Sądzie Okręgowym w Poznaniu. Sprawozdanie w pkt. 8. zawiera zalecenie do realizacji: *Z uwagi na systematycznie wzrastający poziom zagrożenia bezpieczeństwa pracowników i wychowanków zakładów dla nieletnich należy podjąć pilne działania zmierzające do wprowadzenia w tych placówkach dodatkowych zabezpieczeń technicznych (...).* Sprawozdanie kierownika OZNP powstało po wystąpieniu w naszej placówce sytuacji nadzwyczajnej w nocy z 21 na 22.10.2009 r. polegającej na zaatakowaniu wychowawcy nocnego przez wychowanka, który zaczął demolować sypialnię a następnie ją opuścił. W tym samym czasie z innej sypialni wyszedł kolejny wychowanek i również zaatakował pracowników zakładu. Pozostali podopieczni również opuścili sypialnie co stanowiło realne bardzo duże zagrożenie i niebezpieczeństwo dla zdrowia i życia osób przebywających w tym czasie w zakładzie. Inni podopieczni jednak nie przyłączyli się do ataku na pracowników. W cytowanym sprawozdaniu kierownika OZNP podane jest, że jedną z przyczyn eskalacji agresji u wychowanków mogła być kontrola przeprowadzona w Zakładzie przez pracowników Biura Rzecznika Praw Obywatelskich w dniu 14.10.2009 roku. Sprawozdanie wręcz zawiera stwierdzenie pracowników, że: *efektem wspomnianych rozmów (z podopiecznymi w trakcie kontroli) była eskalacja postaw roszczeniowych wychowanków oraz oznaki emocjonalnego pobudzenia i rozchwiania.*

Po wydarzeniu, realizując zalecenie o wprowadzeniu dodatkowych zabezpieczeń technicznych jako zadania priorytetowego, ówczesny dyrektor placówki w celu zapewnienia właściwego poziomu bezpieczeństwa zarówno pracownikom pełniącym służbę nocną jak i wychowankom, podjął decyzję o następujących modernizacjach:

- ✓ pomieszczenia sypialni zostały wyposażone w nowy system monitoringu;
- ✓ w sypialniach zainstalowano system przywoławczy połączony ze stanowiskiem strażniczym znajdującym się na każdym piętrze;

- ✓ wymieniono drzwi do wszystkich sypialni wyposażając je w duże okienko wizyjne z hartowanego szkła umożliwiające bezpośrednią kontrolę.

Po tych działaniach dyrektor podjął decyzje o zamykaniu w nocy sypialni ze względu bezpieczeństwa.

System taki działa w naszej placówce już prawie jedenaście lat i w tym okresie nie doszło ponownie do sytuacji niebezpiecznej czy nadzwyczajnej w trakcie pełnienia przez pracowników służby nocnej.

Nie jest zgodna z prawdą teza przedstawiona przez przedstawicieli KMPT, że wychowankowie są pozbawieni swobody dostępu do sanitariatów, bowiem na każde przywołanie podopiecznego strażnik natychmiast otwiera sypialnię. Nigdy nie było w tym zakresie skarg i uwag podopiecznych. Sypialnie są w trakcie nocy stale monitorowane zarówno wizyjnie jak i fizycznie w trakcie tzw. obchodów, które muszą wykonywać zarówno strażnicy jak i wychowawca dyżurny. Nie jest również zgodne z prawdą stwierdzenie zawarte w raporcie KMPT, że: *dyżur na każdym piętrze pełni wychowawca i strażnik*. Od kogo taką informację otrzymali kontrolujący naszą placówkę trudno jest mi ustalić, jednakże ta sprawa nie była poruszana w czasie końcowego omawiania wizytacji. Dlatego w tym momencie pragnę sprostować, że w trakcie służby nocnej na terenie placówki przebywa tylko jeden wychowawca i dwóch strażników. W sytuacji kiedy w zakładzie jakkolwiek wychowanek przebywa w izbie chorych lub nowo doprowadzony w izbie przejściowej wówczas strażnik dyżurny w nocy przebywa w pomieszczeniu dyżurki na parterze zakładu monitorując ww. izby. W tym czasie na piętrach służbę pełni tylko dwóch pracowników (wychowawca i strażnik). Zamykanie sypialni nie ma nic wspólnego z restrykcjami w odniesieniu do naszych wychowanków, ma ono zapewnić jedynie bezpieczne warunki pracy nielicznej służbie nocnej oraz stanowi (zgodnie ze stwierdzeniem ujętym w raporcie) metodę *nadzoru i kontroli, w stopniu niezbędnym do zabezpieczenia innych nieletnich, personelu (...) przed ewentualną krzywdą ze strony nieletnich*.

3. Zalecenie:

Rezygnację z obligatoryjnej obecności strażników podczas odwiedzin wychowanków, o konieczności ograniczenia kontaktów należy niezwłocznie zawiadomić nieletniego i właściwy sąd rodzinny, należy również zmienić Regulamin Zakładu w tym zakresie. Zalecenie przedstawicieli KMPT zawarte w raporcie odnosi się do kwestii przebiegu odwiedzin naszych wychowanków przez osoby z zewnątrz. W trakcie mojej rozmowy podsumowującej przebieg wizytacji w sposób przejrzysty wyjaśniałem kwestię organizacji odwiedzin w placówce. Jeszcze raz pragnę podkreślić, że ograniczenie lub zakaz kontaktów z osobami z zewnątrz w naszym Zakładzie może nastąpić jedynie po spełnieniu przesłanek zawartych w art. 66 § 4 upn. i w ostatnich latach nie było to stosowane. Monitorowanie i dozorowanie nieletnich w trakcie odwiedzin przez pracownika w czasie pełnienia zmiany w wewnętrznej ochronie zakładu nie jest tak jak sugerują to przedstawiciele KMPT ograniczeniem jego prawa do kontaktu, ponieważ wynikają wprost z § 105¹⁹ pkt. 9. rozporządzenia: *sprawdzanie uprawnień i tożsamości osób odwiedzających nieletnich, a także dozorowanie nieletnich podczas odwiedzin i egzekwowanie przestrzegania czasu trwania odwiedzin*. Regulamin placówki zatwierdzony przez Ministerstwo Sprawiedliwości stanowi w § 21 pkt. 12., że

przebieg odwiedzin jest monitorowany przez pracowników. Ponieważ odwiedziny w naszej placówce odbywają się w pozbawionym monitoringu wizyjnego tzw. pokoju gościnnym, w celu przeciwdziałaniu przekazywania podopiecznym niebezpiecznych i niedozwolonych rzeczy lub substancji, pracownik służby ochrony przebywa w korytarzu prowadzącym do pokoju gościnnego na tyle daleko aby nie słyszeć rozmów. Zgodnie z przepisem rozporządzenia on tylko monitoruje i dozoruje czyli obserwuje nieletniego. W żadnym przypadku pracownik służby ochrony nie przebywa w pomieszczeniu gdzie odbywają się odwiedziny co stanowiłoby zgodnie z art. 66 § 4 upn. ograniczenie prawa wychowanka do odwiedzin. Zgodnie z komentarzem do Ustawy Henryka Haaka – dr hab. nauk prawnych, sędziego Sądu Okręgowego w Kaliszu, profesora nadzwyczajnego Uniwersytetu Szczecińskiego, specjalizującego się w problematyce prawa rodzinnego oraz Anny Haak-Truskowskiej doktorantki na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, *ograniczenie kontaktów polega min. na zakazaniu spotykania się nieletniego z określoną osobą (czy osobami), zezwoleniu nieletniemu na spotkanie się z taką osobą (osobami) tylko w obecności np. upoważnionego przez dyrektora pracownika pedagogicznego, ograniczeniu kontaktów do określonych sposobów porozumiewania się na odległość lub zakazaniu porozumiewania się na odległość.*

W Zakładzie Poprawczym w Witkowie nie występuje żadna z przesłanek, która uprawniałaby do wysnucia tezy, że kontakt wychowanków w trakcie odwiedzin jest w jakikolwiek sposób ograniczany.

4. **Zalecenie:**

Rezygnacja z możliwości odbywania odwiedzin w dyżurce strażników, stworzenie dodatkowego pokoju odwiedzin przy okazji najbliższych prac modernizacyjnych.

W trakcie wizytacji naszej placówki przez przedstawicieli KMPT sprawa miejsca odbywania odwiedzin była szeroko wyjaśniana. Pragnę jeszcze raz podkreślić, że wszelkie odwiedziny naszych podopiecznych odbywają się w tzw. pokoju gościnnym – pomieszczeniu pozbawionym systemu monitoringu wizyjnego.

Dla przykładu w 2019 roku zaledwie 8 naszych wychowanków miało łącznie 26 odwiedzin. Wszystkie odwiedziny odbywały się w pokoju gościnnym. Tylko w dwóch sytuacjach były one w tych samych dniach (17.03.2019 i 21.04.2019) i wówczas dwóch wychowanków odwiedziły w placówce osoby z zewnątrz - jednak i wtedy odwiedziny się nie pokryły, gdyż były o innych godzinach i przebiegały również w pokoju gościnnym.

Moja uwaga, że w wyjątkowych sytuacjach była możliwość przeprowadzenia odwiedzin w pomieszczeniu dyżurki (takie rozwiązanie jest możliwe i zgodne z regulaminem placówki zatwierdzonym przez MS) odnosiła się do lat ubiegłych gdzie stan osobowy wychowanków oscylował w granicach 40 podopiecznych. Od kilku lat stała tendencja niskich stanów ewidencyjnych i faktycznych oraz małej liczby odwiedzin w przeciągu całego roku kalendarzowego powoduje, że jedno pomieszczenie tzw. pokój gościnnym w 100% pokrywa zapotrzebowanie na kontakty osobiste naszych nieletnich ze światem zewnętrznym. Kiedy sytuacja ulegnie zmianie i stany osobowe wychowanków znacząco się podniosą a co za tym idzie zwiększy się liczba odwiedzin, wówczas zgodnie z regulaminem placówki wyznaczę kolejne

pomieszczenie, które po odpowiednim dostosowaniu będzie mogło pełnić rolę pokoju odwiedzin.

5. Zalecenie:

Odstąpienie od pobierania od rodziców/opiekunów prawnych wychowanków zgód blankietowych dotyczących leczenia.

Zgodnie z zaleceniem KMPT ujętym w raporcie odstąpiono od pobierania blankietowych zgód na leczenie od rodziców bądź opiekunów naszych wychowanków. Sekretarz ds. wychowanków została zobligowana do usunięcia ww. blankietów z akt osobowych nieletnich. Obecnie w naszej placówce przebywa tylko dwóch niepełnoletnich podopiecznych – jeden z nich 18 rok życia ukończy 14.05.2020.

Blankiety wysyłane do opiekunów lub rodziców miały jedynie na uwadze dobro naszych wychowanków i chęć przeciwdziałaniu sytuacji kryzysowej, w której kontakt z ww. osobami byłby utrudniony lub wręcz niemożliwy. Również szybki kontakt z sądami rodzinnymi jest wręcz niemożliwy w dniach i godzinach wolnych od pracy. Nasz zakład funkcjonuje 24 godziny na dobę przez cały rok i w tym czasie odpowiadamy również za bezpieczeństwo i zdrowie naszych wychowanków.

Biorąc pod uwagę przepisy prawne a nie czysto życiowe sytuacje - tak jak zaznaczyłem na początku odstąpiono od pobierania od rodziców bądź opiekunów prawnych naszych podopiecznych zgód blankietowych dotyczących ich leczenia.

6. Zalecenie:

Dokumentowanie obrażeń wychowanków za pomocą specjalnego formularza przewidzianego do tego celu, z wykresami ciała do oznakowania urazów (map ciała), który będzie przechowywany w aktach medycznych oraz wykonanie (za zgoda wychowanków) dokumentacji fotograficznej obrażeń i dołączenie jej do dokumentacji medycznej.

Przyjmuję do wiadomości i stosowania zalecenie dotyczące dokumentowania obrażeń wychowanków. Zostaną przygotowane specjalne formularze, które umożliwią prowadzenie adekwatnej dokumentacji dotyczącej uszkodzeń ciała nieletnich, które będą przechowywane w dokumentacji medycznej.

7. Zalecenie:

Zapoznanie personelu placówki, w szczególności personelu medycznego i psychologa z „Protokołem stambulskim” i wykorzystanie zawartych tam wskazówek w codziennej pracy.

Treść *Protokołu stambulskiego* jest znana pracownikom naszej placówki. Jednakże w celu przypomnienia pracownikom zawartych w nich informacji wszyscy pracownicy placówki zostaną z nim ponownie zapoznani. Kierownicy działów oraz psycholog otrzymali treść i polecenie zapoznania z ww. dokumentem podległych im bezpośrednio pracowników. Tematyka odwołująca do *Protokołu stambulskiego* pojawi się również w trakcie najbliższego posiedzenia rady zakładu oraz zebrania z pracownikami niepedagogicznymi.

8. Zalecenie:

Uwzględnienie w programie szkoleń kwestii dotyczących sposobów radzenia sobie ze stresem i przeciwdziałania wypaleniu zawodowemu oraz zapewnienie Zespołowi

Diagnostyczno-Korekcyjnemu możliwości regularnej superwizji u osób spoza Zakładu.

W naszym zakładzie systematycznie był kładziony duży nacisk na rozwój zawodowy pracowników. Planowana organizacja i tematyka doskonalenia zawodowego była zawsze adekwatna do rzeczywistych potrzeb pracowników. Dlatego co roku przeprowadzana jest ankieta na temat preferencji kadry pedagogicznej w tym zakresie. Staram się następnie aby wyniki tego badania znajdowały odzwierciedlenie w tematyce szkoleniowej. W ostatnich latach zgodnie z preferencjami pracowników organizowane były w naszym zakładzie szkolenia z zakresu: dialogu motywującego, treningu zastępowania agresji I i II stopnia, realizatorów programu profilaktycznego "Kosiarze umysłów", terapii skoncentrowana na rozwiązaniach. Zagadnienie dotyczące radzenia sobie ze stresem i przeciwdziałanie wypaleniu zawodowemu zapewne są istotnymi kwestiami w codziennym funkcjonowaniu naszej kadry, ale w ostatnich latach pracownicy w ograniczonym zakresie wskazywali na te problemy jako wiodące wśród swoich potrzeb. Wiosną tego roku ponownie przeprowadzimy analizę potrzeb pracowników w zakresie doskonalenia zawodowego. W razie pojawienia się w wynikach ankiet wyraźnego wskazania przez pracowników potrzeb dotyczących przeciwdziałaniu wypaleniu zawodowemu i profilaktyki stresu podejmiemy w tym zakresie stosowne działania.

Superwizja jako forma ewaluacji pracy pracowników pedagogicznych funkcjonowała w naszym zakładzie kilka lat temu. Mam świadomość, że ogląd i analiza form i jakości naszej pracy przez zewnętrznych specjalistów może wpłynąć na poprawę jakości naszej pracy wychowawczo – resocjalizacyjnej i to nie tylko w odniesieniu do zespołu diagnostyczno – korekcyjnego. Rozumiejąc zasadność omawianego zalecenia, podejmę działania zmierzające do określenia potrzeb kadry pedagogicznej w tym zakresie i w razie potencjalnej potrzeby, analizy możliwości organizacyjnych podejmę się organizacji stosownych szkoleń i warsztatów dla kadry pedagogicznej.

9. Zalecenie:

Zwrócenie uwagi pracowników placówki na rzetelne prowadzenie Księgi Izby Chorych.

Pragnę wyjaśnić, że Księga Izby Chorych jest naszym wewnętrznym dokumentem pełniącym jedynie rolę administracyjną służącą do monitorowania pobytu nieletniego w izbie . W ww. księdze wpisów dokonują pracownicy ochrony pełniący służbę w dyżurce zakładu, dokumentując rozkład i przebieg dnia wychowanka przebywającego w izbie chorych. W rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 października 2001 w sprawie zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich nie ma żadnej wzmianki o konieczności tworzenia w podległych placówkach tego typu dokumentacji.

Rzetelne prowadzenie księgi izby chorych nie może polegać na zamieszczaniu w niej jakichkolwiek uwag natury medycznej o wychowankach, ani informacji odnośnie zaistniałych sytuacji nadzwyczajnych. Informacje takie są odnotowywane w innej stosownej dokumentacji, często są to „dane wrażliwe” , które nie mogłyby się znaleźć z przyczyn formalnych w księdze izby chorych.. Pragnę zaznaczyć, że wszystkie informacje medyczne związane ze zdrowiem naszych podopiecznych, w tym zleczone

lekarstwa oraz zalecenia lekarza min. o umieszczeniu w izbie chorych mogą znajdować się jedynie w indywidualnych teczkach medycznych każdego wychowanka. Dostęp do ww. dokumentacji, która znajduje się w zamkniętym gabinecie ma na bieżąco jedynie lekarz i pielęgniarka. Podobnie w księdze izby chorych nie odnotowuje się informacji o zaistniałych sytuacjach nadzwyczajnych – służy do tego zgodnie ze stanem prawnym jedynie *Księga ewidencji wydarzeń nadzwyczajnych*. Wyżej wymieniony dokument jest prowadzony przez naszą placówkę, a cała szczegółowa dokumentacja odnośnie zaistniałych sytuacji nadzwyczajnych jest rzetelnie gromadzona w specjalnym segregatorze.

10. Zalecenie:

Modernizacja łaźni i zainstalowanie przesłon między stanowiskami prysznicowymi.

W odpowiedzi na wątpliwości KMPT związane ze stanem łaźni, w której brakuje przesłon umożliwiających wydzielenie stanowisk prysznicowych, a tym samym zdaniem osób wizytujących - ogranicza możliwość zapewnienia intymności nieletnim przy czynnościach higienicznych informuję, że:

- Wychowankowie mają stały dostęp do łazienek znajdujących się przy każdej grupie wychowawczej, które wyposażone są w umywalki z bieżącą ciepłą wodą, a jedno z tych pomieszczeń sanitarnych jest również wyposażone w kabinę prysznicową z przesłoną. Nieletni korzystają z tych łazienek na bieżąco, indywidualnie (w łazience może przebywać 1 osoba), co zapewnia im intymność i bezpieczeństwo.

- Łaźnia, której dotyczyła uwaga KMPT, jest pomieszczeniem sanitarnym, z którego korzystają jednocześnie chłopcy z jednej grupy wychowawczej, zawsze w obecności wychowawcy (tej samej płci). W pomieszczeniu tym nie są wydzielane osobne kabiny prysznicowe przede wszystkim z uwagi na zapewnienie bezpieczeństwa nieletnim – zapobieganie aktom agresji, wykorzystywania seksualnego czy też autoagresji. Stan zastany przez KMPT pozwalał na stałą kontrolę nieletnich przez wychowawcę i zapewnienie im bezpiecznego pobytu w tym miejscu.

Biorąc jednak pod uwagę zalecenia przedstawicieli KMPT informuję, że w łaźnia dla nieletnich zostanie zmodernizowana i zostaną zainstalowane lekkie przesłony między stanowiskami prysznicowymi.

11. Zalecenie:

Wydzielenie przestrzeni wykorzystywanej wyłącznie do konsultacji indywidualnych oraz oddzielenego pomieszczenia do relaksacji, zgodnie z uwagami przedstawionymi w pkt.6.6.1.

Zawarty w protokole opis wyposażenia pomieszczeń, w których pracuje ZDK został oparty o obserwacje istniejącej w danym momencie rzeczywistości oraz jej interpretacji przez osobę kontrolujących. Nie podjęto na ten temat żadnej rzeczowej rozmowy, która umożliwiłaby ewentualne wyjaśnienie wątpliwości wysuwanych przez kontrolującą. Pragnę podkreślić, że aktualne wyposażenie pomieszczeń ZDK funkcjonuje od wielu lat i żadna instytucja kontrolująca lub wizytująca zakład nie podnosiła problemu rzekomego braku możliwości „...przeprowadzania spotkań twarzą w twarz” (cyt. z Raportu KMPT, str. 16). Pragnę wyjaśnić, że indywidualne rozmowy z wychowankami („twarzą w twarz”) prowadzone są przez członków ZDK w dwu pomieszczeniach pozostających do jego wyłącznej dyspozycji: gabinecie zespołu

usytuowanego w internacie w sąsiedztwie grup wychowawczych, który w istocie wyposażony jest w m.in. w dwa fotele oraz w gabinecie terapeutycznym na parterze budynku głównego wyposażonego w 5 foteli. W obu przypadkach korzysta się z foteli, które można dowolnie ustawić w zależności od potrzeby i zaistniałej sytuacji. W jednym fotelu siada wychowanek a w drugim psycholog lub pedagog – i jest to naszym zdaniem odpowiednio zaaranżowana forma spotkania, dająca nieletniemu komfort bezpośredniego, pozbawionego niepotrzebnych barier kontaktu, ułatwiającego szczerą i otwartą rozmowę. Nasi specjaliści prowadząc konsultacje indywidualne z podopiecznymi nigdy w trakcie tych spotkań nie zajmują się innymi sprawami jak to zostało zasugerowane w raporcie przez eksperta prowadzącego wizytację, zawsze poświęcają należytą uwagę wychowankowi i wszelkim jego problemom. Pragnę tutaj podkreślić specyfikę zakładu poprawczego, instytucji zamkniętej, w której z natury rzeczy, nie zachodzą typowe relacje terapeuta- klient. Ten klient, o którym w raporcie wspominała Pani ekspert, to nasz wychowanek, podopieczny, którego znamy niejednokrotnie od wielu lat i również on nas bardzo dobrze zna. Ośmielę się przedstawić twierdzenie, że rola pracowników ZDK jest w istotnym stopniu trudniejsza niż typowego terapeuty prowadzącego terapię z osobami (*klientami*), które z dobrej, nieprzymuszonej woli znalazły się w gabinecie terapeutycznym. Rola zakładowych psychologów i pedagogów jest dużo bardziej skomplikowana, ponieważ ich zadanie polega na bezpośredniej pracy z osobami, które w swoim odczuciu, niesprawiedliwie znalazły się w zakładzie poprawczym i zostały zmuszone do poddania się oddziaływaniom psychopedagogicznym. Okazanie empatii, współodczuwanie, rozładowanie dominujących negatywnych emocji, znalezienie porozumienia, przełamanie oporu i przekonanie do zaakceptowania własnej sytuacji życiowej należy do najtrudniejszych zadań ZDK. Zdobywanie zaufania i wypracowanie postaw otwartości i szczerości u wychowanków jest długotrwałym procesem, na który składają się indywidualne relacje rozwijane podczas systematycznych kontaktów z nieletnimi. Wypracowane przez lata metody pracy z wychowankami w naszym zakładzie wskazują na skuteczność przyjętych rozwiązań tak w zakresie merytorycznym jak i organizacyjnym. Moim zdaniem aranżacja pomieszczeń ma zdecydowanie mniejsze znaczenie w tym procesie niż życzliwość, szczerść, otwartość, wyrozumiałość i akceptacja okazywana przez pracowników ZDK. Chciałbym przypomnieć w tym miejscu, że w trakcie wizyty kontrolujący zwracali uwagę na dobrą atmosferę panującą w placówce – to najlepszy dowód na prawidłowe relacje panujące między kadrą zakładu a jej podopiecznymi. Dużą rolę w kreowaniu takiej właśnie atmosfery wychowawczej mają oddziaływania ZDK, który pracuje bezpośrednio z wychowankami ale jednocześnie wywiera silny wpływ na postawy i jakość pracy personelu placówki.

W gabinecie na parterze pedagog indywidualnie prowadzi również zajęcia relaksacyjne dla naszych podopiecznych. Z wieloletniego doświadczenia wie on, że aranżacja pomieszczenia, którą bardzo dobrze znają nasi wychowankowie w żaden sposób nie zniechęca podopiecznych do udziału w tego typu zajęciach.

Specjaliści z ZDK podkreślają, że w ramach odbytych przez nich kursów czy studiów podyplomowych (min. z zakresu prowadzenia zajęć w formie psychologicznych warsztatów grupowych), uczestniczyli oni w modułach zawierających treningi

relaksacyjne oparte na metodzie wizualizacji. Zawsze w trakcie tych zajęć uczestnicy leżeli na materacach, a prowadzący spotkanie siedział z boku grupy.

Z opinii specjalistów wynika, że pomieszczenie terapeutyczne ulokowane na parterze budynku głównego w pełni spełnia warunki do przeprowadzania w nim indywidualnych zajęć relaksacyjnych. Nasi wychowankowie sami zgłaszają się na relaksacje co jest dowodem na to, że czują się w pomieszczeniu komfortowo i bezpiecznie, a w trakcie zajęć nie odczuwają jakiegokolwiek zagrożenia.

12. Zalecenie:

Oddzielenie dokumentacji psychologicznej od pedagogicznej i przechowywanie dokumentacji psychologicznej w miejscu uniemożliwiającym osobom niepowołanym wgląd w dokumentację oraz opracowanie standardów dotyczących prowadzenia i przechowywania dokumentacji Zespołu Diagnostyczno-Korekcyjnego.

Do gabinetu ZDK nikt poza pedagogami i psychologiem nie ma samodzielnego dostępu. Każdy specjalista, członek zespołu prowadzi własną oddzielną dokumentację przechowując ją w oddzielnej teczce. Psycholog aktualnie przechowuje swoją dokumentację w zamkniętej na klucz szafce razem z metodami diagnostycznymi, i żadna niepowołana osoba nie posiada do niej dostępu.

Pragnę podkreślić, że dokumentacja pracy całej placówki, w tym dokumentacja pracy ZDK, prowadzona jest zgodnie z § 26 Rozporządzenia MS z dnia 17 października 2001 oraz załącznikiem nr 2 do ww. dokumentu. Podczas kilkutygodniowej wizytacji przeprowadzonej w naszym zakładzie przez DSNiR MS w 2016 roku oceniono, że dokumentacja jest prowadzona prawidłowo i od tamtej pory formuła jej prowadzenia nie uległa zmianie. Poniżej cytuję fragment z protokołu powizytacyjnego:

Zadania realizowane przez ZDK dokumentowane są w formie wpisów w dziennikach zajęć pedagoga i psychologa, notatek załączonych do akt osobowych wychowanków, wpisów w arkuszach spostrzeżeń, kartach pobytu w izbach specjalnych, opracowanych programów, sprawozdań oraz we wnioskach o udzielenie urlopu/przepustki. Zespół właściwie dokumentuje swoją pracę, gromadzi i przechowuje dokumenty dotyczące nieletnich. W procesie diagnozy przeprowadzanej w ZP w Witkowie stosowane są zgodne z aktualnym stanem wiedzy psychologicznej i pedagogicznej, wystandaryzowane metody i narzędzia badawcze. Badanie diagnostyczne jest prowadzone w placówce w warunkach wyznaczonych procedurami technik badawczych.(...) Organizacja procesu diagnozowania wychowanków umożliwia realizację zadań regulaminowych zakładu poprawczego w zakresie opiniowania.

Pani ekspert wizytująca naszą placówkę nie badała istniejącej w zakładzie dokumentacji prowadzonej przez ZDK, a swoje wnioski zawarte w raporcie oparła jedynie o informacje przekazane podczas rozmowy z psycholog i pedagog. W rozmowie padła uwaga członków zespołu, że przy obecnej liczbie wychowanków, praktycznie bez korzystania z dokumentacji można wiele powiedzieć o każdym z naszych wychowanków, czy dokonać jego charakterystyki. Specjaliści podkreślili, że z rozmów i konsultacji indywidualnych często sporządzają notatki, jednakże są one wykorzystywane przy opracowywaniu właściwej dokumentacji o wychowanku min. opinii psychologiczno-pedagogicznej. Jak widać zostało to opatrzenie zinterpretowane jako brak dokumentacji, co nie jest zgodne ze stanem faktycznym.

Praca indywidualna z wychowankiem w zakładzie poprawczym, ma na celu udzielenie mu wszelkiej pomocy, a pomoc ta dotyczy różnych obszarów i ma różną formę (wspieranie, motywowanie do zmiany, poszukiwanie różnych rozwiązań, określanie stref wpływu i osobistej kontroli itp.) i to jest opisane w wymaganej dokumentacji.

Każdy z członków zespołu na bieżąco prowadzi swoją dokumentację w postaci:

- dzienników pracy, gdzie zapisywane są daty i nazwiska wychowanków korzystających z pomocy, oraz inne czynności podejmowane w związku z bezpośrednią pracą z wychowankami,
- arkuszy gdzie odnotowane są istotne wnioski, hipotezy, opisy niezbędne do kontynuowania pracy z wychowankiem

Zatem opracowanie nowych standardów prowadzenia dokumentacji, uważamy za niecelowe.

13. Zalecenie:

Zawieranie kontraktu z osobą korzystającą z usług, przedstawienie w kontrakcie zasad korzystania z pomocy psychologicznej, terapeutycznej.

Zasadą przyjętą w naszym zakładzie jest to, że nasi wychowankowie dysponują możliwością korzystania z pomocy psychologiczno-pedagogicznej praktycznie w każdej chwili w dowolnie potrzebnym i wybranym przez siebie czasie. (harmonogram pracy członków zespołu obejmuje 7 dni tygodnia w tym święta). Należy zaznaczyć, że wychowanek, który przybywa do zakładu jest informowany tak przez jego dyrektora, jak i członków ZDK o zasadach i możliwościach korzystania z pomocy psychologiczno – pedagogicznej. Również w indywidualnym planie resocjalizacji każdego z nieletnich istnieje zapis o możliwości korzystania ze wsparcia psycholog i pedagogów. Ponownie chciałbym zauważyć, że ZDK funkcjonujące w zakładach poprawczych nie są typowymi instytucjami terapeutycznymi funkcjonującą w środowisku otwartym (w domyśle komercyjnym usługodawcą realizującym kontrakt terapeutyczny z pacjentem) ale elementem pracy resocjalizacyjnej realizującej zadania statutowe placówki. Dlatego w sytuacji kiedy nasz podopieczny złamałby wszelkie zasady warunkujące korzystanie z pomocy, i tak specjaliści z ZDK w każdym momencie są zobowiązani mu jej udzielić. Ponadto za swoistą formę kontraktu z nieletnim przebywającym w zakładzie poprawczym można uznać indywidualny program resocjalizacji, który określa m.in. zasady i formy korzystania z pomocy psychologiczno-pedagogicznej w placówce.

14. Zalecenie:

Rejestrowanie daty konsultacji, celu, czasu trwania oraz typu świadczonej usługi.

Dokumentowanie wszelkich działań podjętych przez specjalistów z ZDK odbywa się w dziennikach zajęć pedagoga i psychologa. Zespół właściwie dokumentuje swoją pracę, gromadzi i przechowuje dokumenty dotyczące nieletnich. Pani ekspert wchodząca w skład zespołu wizytacyjnego KMPT zapewne ze względu na poufność dokumentacji nie poprosiła o jej pokazanie.

15. Zalecenie:

Ustalenie stałych spotkań w przypadku korzystania z usług psychologa lub pedagoga.

Zespół diagnostyczno-korekcyjny w ZP w Witkowie pracuje w oparciu o ustalony przeze mnie na początku roku szkolnego harmonogram (aktualny grafik obowiązuje

od 26.08.2019 roku. Nieprawdziwą jest więc uwaga zawarta w protokole, że tygodniowy plan pracy, cyt.: „...ZDK w każdym tygodniu układa nowy grafik pracy...” (raport KMPT, str. 19).

Zespół diagnostyczno-korekcyjny zapewnia możliwość korzystania ze spotkań i konsultacji psychologiczno – pedagogicznych nieletnim w każdym dniu (przez 7 dni tygodnia) w tym w święta. Ze względu na trzyosobowy skład zespołu, konieczne było opracowanie harmonogramu pracy ZDK tak aby zadośćuczynić potrzebom wychowanków. Czas pracy specjalistów gwarantuje również realizację praw pracowniczych wynikających z art. 42c, pkt.2 ustawy Karta Nauczyciela. Stąd konieczność funkcjonowania harmonogramu w oparciu o system czterotygodniowy. Członkowie ZDK w ciągu tygodnia pracują zawsze wg. stałego schematu znanego wszystkim wychowankom (grafik dostępny jest dla nieletnich w grupach wychowawczych). Pedagodzy i psycholog pełnią również dyżury w niedziele i święta, co ułatwia kontakt z rodzinami nieletnich.

W związku z powyższym w każdym dniu odbywają się na bieżąco spotkania naszych podopiecznych z członkami ZDK. Nie ma żadnych ograniczeń, kiedy wychowankowie mogą spotkać się ze specjalistą i nie powinno w tym zakresie być jakichkolwiek ograniczeń. Powyższe zalecenie uważam za bezzasadne.

16. Zalecenie:

Regularne prowadzenie zajęć grupowych.

Zupełnie niezrozumiała jest sugestia przedstawiona w raporcie, że w zakładzie, cyt. „...obecnie nie prowadzi się zajęć grupowych...”. Przy tym stwierdzeniu powołano się na opinię członków ZDK, że wynika to z niskiej ilości wychowanków przebywających w zakładzie. Informacje otrzymane podczas rozmowy z członkiniami ZDK zostały niewłaściwie zinterpretowane przez kontrolującą, ponieważ:

- W zakładzie rzeczywiście przebywa niewielka grupa młodzieży i dlatego preferowane przez wychowanków są zajęcia indywidualne i wychodzimy naprzeciw tym potrzebom. Zróżnicowanie w zakresie charakterologicznym, poziomu rozwoju intelektualnego oraz poziomu demoralizacji naszych podopiecznych a jednocześnie niskie stany nieletnich ograniczają możliwość prowadzenia typowych grupowych zajęć terapeutycznych, jak w poprzednich latach. Wówczas większa ilość wychowanków w placówce pozwalała na ich odpowiednie zróżnicowanie i dobór do grup terapeutycznych zapewniając im jednocześnie poczucie bezpieczeństwa. Z ww. powodów utrudnione jest prowadzenie obecnie typowych zajęć socjoterapeutycznych w warunkach naszego zakładu. Wcześniej w tego typu zajęciach uczestniczyło 5 – 7 wychowanków, a w obecnej chwili byłoby to 80-90 % stanu osobowego placówki. Tak więc stan liczbowy nieletnich, ich struktura i zróżnicowanie uniemożliwia stworzenie standardowych grup socjoterapeutycznych i praca zespołu w dużej mierze opiera się na kontakt indywidualnym, co sprzyja budowaniu dobrych relacji interpersonalnych i pozwala na efektywne niwelowanie u naszych wychowanków deficytów tak w sferze intelektualnej, jak i poznawczej (zajęcia rewalidacyjne, uczenie umiejętności społecznych, praca na dysfunkcyjnych przekonaniach), jak i w sferze emocjonalnej (uczenie rozpoznawania stanów emocjonalnych swoich i innych ludzi, treningi panowania nad emocjami, ich kanalizowanie, propagowanie alternatywnych form rozładowania napięcia, agresji itp.).

Również działania z zakresu profilaktyki uzależnień są prowadzone w głównej mierze w oparciu o formę zajęć indywidualnych. Jednocześnie monitorujemy potrzeby wychowanków w obszarze zajęć, które są dla nich ciekawe, ale też wartościowe i staramy się w miarę możliwości odpowiadać na te potrzeby.

Ponadto, każdy psycholog tak samo jak ma swobodę w wyborze metod diagnostycznych (w ramach tych rekomendowanych przez PTP), tak samo, biorąc pod uwagę posiadaną wiedzę i umiejętności, diagnozę, wymianę doświadczeń z innymi pracownikami, ma swobodę wyboru metody pracy z wychowankiem i zdecydowania czy będzie to praca indywidualna czy w grupie.

• Pomimo wymienionych powyżej pewnych ograniczeń, w naszym zakładzie prowadzone są przez ZDK zajęcia grupowe:

- o charakterze arteterapeutycznym,
- zajęcia hipoterapeutyczne we współpracy z *Centrum Hipoterapii i Rekreacji Konnej w Leśniewie* oraz stowarzyszeniem *W stronę Słońca*,
- zajęcia z wykorzystaniem elementów dialogu motywującego,
- zajęcia wykorzystujące elementy TZA,
- zajęcia profilaktyczne - według programu *Zapobieganie autoagresji wśród wychowanków Zakładu Poprawczego w Witkowie*,
- zajęcia grupowe z usamodzielnienia (w tym zajęcia z doradcą zawodowym z Centrum Kształcenia Zawodowego w Gnieźnie),
- działania profilaktyczne – spotkania grupowe - w oparciu o współpracę z grupą AA z Konina i Wrześni – od kilku lat odbywają się cykliczne mityngi grupowe AA w naszym zakładzie, a także mityngi kilkudniowe wyjazdowe w ramach ogólnopolskich akcji Ruchu AA.

Zakończenie

Podsumowując Raport pokontrolny KMPT (zwłaszcza zalecenia), a także odnosząc się do spostrzeżeń i uwag przedstawianych na bieżąco w trakcie kontroli przez osoby wizytujące m.in. tych podkreślających dobrą atmosferę w zakładzie i relacje interpersonalne, nie trudno o odczucie dysonansu poznawczego wśród kadry. Pracownicy po wizytacji zgłaszali uwagi do metodologii gromadzenia informacji, która w dużej mierze wyłączyła kadrę pracowniczą z procedury badawczej. W opinii pracowników placówki pozostali oni w poczuciu pominięcia, wykluczenia i braku zainteresowania ich problemami zawodowymi. Dlatego pozwolę sobie zacytować wniosek z 2009 roku ówczesnego Kierownika Okręgowego Nadzoru Pedagogicznego przy Sądzie Okręgowym w Poznaniu:

Przy pełnym respektowaniu obowiązku udostępniania wglądu w funkcjonowanie zakładów dla nieletnich wszystkim uprawnionym do tego instytucjom (również przedstawicielom KMPT – dop. dyr. ZP Witkowo), zachodzi jednocześnie potrzeba konsultowania przez nie metod i procedur gromadzenia informacji, celem ich

obiektywizacji i zachowania wymogów bezpieczeństwa wychowanków i pracowników zakładów.

Niektóre z zaleceń zawartych w raporcie mijają się ze stanem faktycznym działań realizowanych w zakładzie, a nawet sugerują brak działań, które od lat mają miejsce w placówce. Są one zawsze adekwatne do możliwości i potrzeb wychowanków, a nade wszystko w sposób optymalny w obecnej trudnej sytuacji zakładów poprawczych odpowiadają na szerokie potrzeby podopiecznych.

Z poważaniem

Dyrektor
Zakładu Poprawczego
w Wąchocku
mgr Przemysław Prieb

Do wiadomości:
Ministerstwo Sprawiedliwości
Departament Spraw Rodzinnych i Nieletnich
Warszawa

**BIURO
RZECZNIKA PRAW OBYWATELSKICH**

Warszawa, 14-05-2020 r.

Krajowy Mechanizm Prewencji

KMP.573.15.2019.JZ

**Pan
Przemysław Priebe
Dyrektor Zakładu Poprawczego
w Witkowie**

ul. Park Kościuszki 9
62-230 Witkowo

Szanowny Panie Dyrektorze,

dziękuję za odpowiedź (znak: ZPW.SD.81/2020) na raport Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur z wizytacji Zakładu Poprawczego w Witkowie. Państwa stanowisko jest niezwykle ważne w kontekście zobowiązań nałożonych na Polskę na mocy art. 22 *Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania*, przyjętego przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku z dnia 18 grudnia 2002 r. (Dz. U. z 2007 r. Nr 30, poz. 192), dalej: OPCAT, zgodnie z którym: *Odpowiednie władze danego Państwa Strony będą analizować rekomendacje krajowych mechanizmów prewencji oraz nawiązywać z nimi dialog na temat możliwych środków ich realizacji*. Budowanie tego dialogu jest szczególnie istotne i mam nadzieję, że wspólnie uda się nam go prowadzić bez udziału negatywnego nastawienia, a jedynie w poczuciu wspólnej troski o prawa nieletnich przebywających w ZP Witkowo. W tym kontekście, w związku z zaobserwowaną rozbieżnością poglądów na pewne kwestie pozwolę sobie odnieść się do niektórych z nich.

Już we wstępie swej odpowiedzi wskazał Pan, że *niektóre uwagi oraz tezy zawarte w raporcie wydają się nie mieć bezpośredniego związku z główną przesłanką podjęcia wizytacji. Trudno bowiem znaleźć korelację między uwagami o aranżacji pomieszczeń i gabinetów z głównym celem kontroli*. Zapewniam, że wszystkie badane przez KMPT elementy są nierozzerwalnie związane z przedmiotem wizytacji. I tak np. przywoływana przez Pana aranżacja pomieszczeń, w których odbywają się konsultacje psychologiczne, ma niezwykle istotny wpływ na komfort uczestników prowadzonej terapii, co przekłada się na skuteczność udzielanego im wsparcia i wpływa na budowanie dodatkowego poczucia bezpieczeństwa.

We wstępie wskazał Pan również, że z dużym zdziwieniem należy przyjąć, że w raporcie nie znalazła się wzmianka odnośnie właściwej atmosfery wychowawczej i relacji interpersonalnych panujących w placówce. Brak takiej informacji, którą podkreślono w trakcie rozmowy podsumowującej w dniu 11.09.2019 roku można jedynie wytłumaczyć faktem, że raport powstał prawie pół roku po zakończeniu wizytacji. Uprzejmie wyjaśniam, że termin sporządzenia raportu nie miał wpływu na tę kwestię. Należy bowiem zauważyć, że tak jak wskazano w pkt. 1 raportu: *uwzględniono jedynie te kwestie, które według przedstawicieli KMPT wymagają poprawy oraz dobre praktyki, które wyróżniają Zakład na tle innych placówek tego typu. Raport zawiera też sygnalizowane problemy o charakterze systemowym wymagające zmiany obowiązującego prawa lub jego stosowania.* Dobra atmosfera w placówce bez wątpienia jest istotnym czynnikiem sprzyjającym resocjalizacji nieletnich, jednak jest to standard, który powinien spełniać każdy ośrodek dla nieletnich. W raporcie wymienione jako dobre praktyki zostały inne, podejmowane przez Państwa, działania m.in. funkcjonowanie stowarzyszenia pomocowego, współpraca z innymi podmiotami, czy bogata oferta szkoleń personelu. Zastosowane przez Państwa rozwiązania są w wielu aspektach innowacyjne, dlatego zostały wyróżnione.

Odnosząc się do Pana odpowiedzi na poszczególne zalecenia pragnę na wstępie zaznaczyć, że zgodnie z art. 19 OPCAT, celem przeprowadzonej wizytacji było sprawdzenie sposobu traktowania osób przebywających w placówce, **w celu wzmocnienia**, jeśli to niezbędne, ich ochrony przed torturami oraz innym okrutnym, nieludzkim lub poniżającym traktowaniem albo karaniem, a następnie przedstawianie rekomendacji właściwym władzom **w celu poprawy traktowania oraz warunków pobytu mieszkańców** i zapobiegania torturom oraz innemu okrutnemu, nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu, **mając na uwadze odpowiednie standardy organizacji międzynarodowych.**

W tym kontekście zauważyć należy, iż prewencyjne wizytacje KMPT nie stanowią kontroli *sensu stricto*, bowiem ich podstawowym celem nie jest jedynie ustalenie czy warunki detencji i obowiązujące w wizytowanej placówce procedury są zgodne z przepisami prawa krajowego. Głównym założeniem prowadzonych przez KMPT wizytacji jest ustalenie czy prawa osób pozbawionych wolności są respektowane zgodnie ze standardami międzynarodowymi. Są one wywodzone m.in. z orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, rekomendacji ONZ i Rady Europy, zaleceń Europejskiego Komitetu do Spraw Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu (CPT) a także Podkomitetu ONZ do Spraw Prewencji Tortur (SPT). Standardy te nierzadko wykraczają poza minimum wyznaczone przez krajową legislatywę.

Zapewniam, że celem działalności Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur nie jest krytyka władz odpowiedzialnych za miejsca detencji, ale pomoc - na zasadzie współdziałania - przy wzmocnieniu ochrony praw osób pozbawionych wolności. Wydawane w wyniku wizytacji KMPT

zalecenia mają na celu wspieranie działań podmiotów odpowiedzialnych za funkcjonowanie miejsc detencji.

Wizytacje Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur służą też zdiagnozowaniu kluczowych problemów systemowych i obszarów, w których istnieje **już samo ryzyko naruszenia praw i wolności** osób pozbawionych wolności (to właśnie najbardziej uwidacznia prewencyjny charakter wizytacji KMPT). W przypadku zdiagnozowania problemów systemowych KMPT alarmuje o tym ustawodawcę zgłaszając swoje uwagi i zastrzeżenia. KMPT opiniuje także przygotowywane akty prawne dotyczące sytuacji osób pozbawionych wolności.

Odnosi się to m.in. do kwestii przeprowadzania kontroli wychowanków, która jak wskazano w raporcie, choć jest uregulowana w *rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 października 2001 r. w sprawie zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich*, to jednak nie została wydana w oparciu o podstawy konstytucyjne. Problem ten KMPT podnosi już od 2014 r. Co istotne, kwestie przeprowadzania kontroli osobistych w zakładach poprawczych, zgodnie z wcześniejszymi postulatami KMPT i RPO zostały ujęte w projekcie ustawy z dnia 8 marca 2019 r. o nieletnich. Rzecznik Praw Obywatelskich przedstawił kompleksową opinię w tej sprawie¹. Niestety, do dziś prace legislacyjne w tym przedmiocie nie zostały zakończone.

Odnosząc się do kwestii zamykania sypialni chłopców w porze nocnej, przywołał Pan sytuację nadzwyczajną, do której doszło w październiku 2009 r., a zatem blisko 11 lat temu. W tym kontekście warto jednak podkreślić, że jak wynika z informacji o czynnościach przeprowadzonych z upoważnienia Rzecznika Praw Obywatelskich w Zakładzie Poprawczym w Witkowie w dniu 15 października 2009 r. (sygn. RPO-630097-VII-7020/11006.3/09/JJ), placówka była wówczas przeznaczona dla 54 wychowanków, a w dniu wizytacji przebywało w niej 37 nieletnich, zaś 5 pozostawało na samowolnie przedłużonej przepustce lub urlopie. Tymczasem, jak już w wskazano w raporcie z wizytacji KMPT w 2019 r., i jak wynikało z rozmów w trakcie tej wizytacji, m.in. ze względu na spadek liczby osób kierowanych do zakładów poprawczych, obecnie Zakład przeznaczony jest dla 34 wychowanków, a w dniu wizytacji w placówce przebywało jedynie 9 chłopców, ponadto jeden wychowanek przebywał na przepustce, zaś trzech nie powróciło z urlopu. W 2009 r. w placówce funkcjonowało 5 grup, zaś w 2019 r. zaledwie 2. To znacząca zmiana, bez wątplenia mająca bezpośrednie przełożenie na relacje pomiędzy samymi wychowankami, jak i wychowankami a kadrami. Tak drastyczne zmniejszenie liczby wychowanków i możliwość bardziej zindywidualizowanego podejścia do każdego z nich ma wpływ na kwestie zapewnienia bezpieczeństwa w jednostce. Ponadto pragnę zauważyć, że z cytowanego przez Pana sprawozdania z dnia 29.10.2009 roku ówczesnego Kierownika Okręgowego Zespołu Nadzoru Pedagogicznego przy Sądzie Okręgowym w Poznaniu, wynika jedynie że *z uwagi na systematycznie wzrastający poziom zagrożenia bezpieczeństwa pracowników i wychowanków zakładów dla nieletnich należy*

¹ Pismo z 15 kwietnia 2019 r., sygn. KMP.022.1.2019 dostępne pod adresem: <https://www.rpo.gov.pl/pl/content/opinia-do-projektu-ustawy-o-nieletnich-projekt-z-dnia-8032019-r>

podjąć pilne działania zmierzające do wprowadzenia w tych placówkach dodatkowych zabezpieczeń technicznych. Nie znajduję w tym stanowisku jednoznacznego zobowiązania do zamykania sypialni chłopców w porze nocnej. Za wystarczające mogło zostać uznane zmodernizowanie monitoringu wizyjnego czy instalacja systemu przyzywowego. W opinii KMPT, biorąc pod uwagę zmiany jakie zaszły przez tak długi czas w obszarze działalności zakładów poprawczych w Polsce, w tym drastyczne zmniejszenie liczby wychowanków umieszczonych w ZP Witkowo warto aktualizować procedury bezpieczeństwa biorąc pod uwagę obecne uwarunkowania a także rozwój technologii, pozwalający na coraz skuteczniejsze zarządzanie bezpieczeństwem i odstąpić od zamykania sypialni chłopców w porze nocnej.

Odpowiadając na zalecenie dotyczące rzetelnego prowadzenia Księgi Izby Chorych, wskazał Pan, że jest to wewnętrzny dokument pełniący jedynie rolę administracyjną, służący do monitorowania pobytu nieletniego w izbie, a wszelkie adnotacje na temat stanu zdrowia czy wydarzeń nadzwyczajnych są odnotowywane w innej dokumentacji, bowiem często są to „dane wrażliwe”. Podzielał częściowo tę argumentację. Pragnę jednak podkreślić, że nie musi chodzić o szczegółowe opisywanie danej sytuacji, które tego typu dane by ujawniało, ale zasygnalizowanie że strażnik musiał podjąć dodatkowe działania. Bez tego takie monitorowanie jest niepełne i nie oddaje rzeczywistego obrazu sytuacji. Ponadto sama Księga Izby Chorych staje się w takim ujęciu jedynie notatnikiem dokumentującym głównie podawanie posiłków i wyjścia do toalety. Europejski Komitet ds. Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu i Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu (CPT) wskazuje, że dokładne rejestrowanie wszystkich aspektów okresu zatrzymania ułatwia kontrolę nad przestrzeganiem przepisów prawnych dotyczących osób pozbawionych wolności². Prowadzone rejestry powinny być zatem spójne, choćby przez samo zaznaczenie, że w trakcie pobytu nieletniego doszło do niestandardowej sytuacji. Dzięki temu dokumentacja będzie rzetelna i ułatwi organom kontrolnym analizę danych.

Wobec przedstawionych przez Pana uwag do zawartych w raporcie ustaleń poczynionych przez zewnętrzną ekspertkę KMPT informuję, iż obecność psychologa w zespole wizytującym placówkę resocjalizacyjno-rewalidacyjną dla nieletnich z niepełnosprawnością intelektualną i niedostosowanych społecznie traktować należy jako wyraz troski o zapewnienie najwyższych standardów. Obecność eksperta zewnętrznego pozwala na obiektywną ocenę podejmowanych w placówce działań, pozwala spojrzeć na pewne mechanizmy z szerszej perspektywy. Jego zalecenia przywoływane w raporcie powinny stać się impulsem do dokonania pogłębionej analizy pracy, zdiagnozowania mocnych i słabych stron w celu wyznaczenia obszarów, w których możliwe są pewne udoskonalenia. Przedstawione w raporcie uwagi mają na celu przede wszystkim wskazanie rozwiązań podnoszących jakość wsparcia oferowanego nieletnim i nie powinny być przez Państwa odbierane jako wytykanie błędów.

² Zob. Raport CPT z wizyty na Ukrainie, CPT/Inf (2018) 41, § 44.

Odnosząc się do kwestii wydzielenia pomieszczeń do konsultacji indywidualnych i relaksacji wskazał Pan m.in., że obecna aranżacja pomieszczenia, którą bardzo dobrze znają nasi wychowankowie w żaden sposób nie zniechęca podopiecznych do udziału w tego typu zajęciach. Warto jednak zaznaczyć, że można ją uczynić jeszcze bardziej przyjazną, tak aby nie tylko nie zniechęcała, ale wręcz zachęcała do udziału w tego typu formach terapii. Należy pamiętać, że nieletni którzy trafiają do zakładu poprawczego nie mają zwykle porównania z innymi miejscami, w których terapia jest prowadzona, a przez to ich oczekiwania mogą być mniejsze. Chodzi o to, by u Państwa w placówce ten standard był jak najwyższy, co z pewnością przełoży się także na sam proces resocjalizacji.

W odpowiedzi na raport wskazał Pan, że pani ekspert wizytująca naszą placówkę nie badała istniejącej w zakładzie dokumentacji prowadzonej przez ZDK, a swoje wnioski zawarte w raporcie oparła jedynie informacje przekazane podczas rozmowy z psycholog i pedagog. W tym kontekście pragnę zwrócić uwagę, że w pisemnej ekspertyzie złożonej 25 września 2019 r., ekspertka szczegółowo wyliczyła analizowaną przez siebie dokumentację. Wskazała w niej: *W trakcie wizytacji na prośbę ekspertki dyrektor zakładu udostępnił ekspertce informacje na temat kwalifikacji pracowników pedagogicznych zatrudnionych w Zakładzie Poprawczym, plan doskonalenia zawodowego Zakładu Poprawczego na lata 2018-2020, podsumowanie doskonalenia zawodowego 2018/2019, potrzeby Zakładu Poprawczego w Witkowie w zakresie doskonalenia zawodowego na rok 2019, wykorzystania środków przyznanych na dofinansowanie doskonalenia zawodowego nauczycieli w roku 2018, zakresu czynności pedagoga wchodzącego w skład Zespołu Diagnostyczno-Korekcyjnego oraz zakresu czynności psychologa również będącego w tym zespole. Zespół Diagnostyczno-Korekcyjny udostępnił plan pracy Zespołu Diagnostyczno-Korekcyjnego na rok szkolny 2019/2020, spis narzędzi diagnostycznych, jakimi dysponuje psycholog Zakładu Poprawczego. Ekspertka uzyskała również wgląd w Indywidualne Plany Resocjalizacji wybranych wychowanków, które zawierały, między innymi, diagnozy psychologiczne dot. wychowanków, sporządzone przez psycholog Zakładu Poprawczego na podstawie akt osobowych wychowanka, materiałów pochodzących z rozmów z wychowankiem, jego rodzicami oraz arkuszy spostrzeżeń i obserwacji, diagnozy pedagogiczne, sporządzone przez pedagoga Zakładu. Pomimo prośb ekspertki, Zespół Diagnostyczno-Korekcyjny nie udostępnił dokumentacji dotyczącej prowadzonych obecnie i w ciągu ostatnich 6 miesięcy zajęć grupowych. Nie udzielono również wglądu w dokumentację dotyczącą konsultacji indywidualnych z psychologiem, pedagogiem, ani w dzienniki pracy członków Zespołu Diagnostyczno-Korekcyjnego.* Tym samym, w połączeniu z przywołaną przez Pana rozmową ekspertki z członkami ZDK, w której padło stwierdzenie, że przy obecnej liczbie wychowanków, praktycznie bez korzystania z dokumentacji można wiele powiedzieć o każdym z nich, czy dokonać jego charakterystyki, a z rozmów sporządzanych z nieletnimi są przygotowywane są notatki, ekspertka mogła wysnuć wniosek, że bardziej szczegółowa dokumentacja nie jest prowadzona.

W trakcie wizytacji, która trwała trzy dni nikt z personelu placówki nie zgłaszał uwag, co do metodologii prowadzonej wizytacji, dziwi więc wspomniane przez Pana poczucie dysonansu poznawczego wśród kadry. Pragnę przypomnieć, że przez cały czas wizytujący podkreślali, że wizytacja nie powinna być przez Państwa traktowana jako typowa kontrola, ale przestrzeń do dialogu i wypracowania wspólnych rozwiązań. Informacje przedstawione w raporcie opierały się na wielu źródłach informacji, w tym poufnych rozmowach z personelem.

Ponadto pragnę podkreślić, że Krajowy Mechanizm Prewencji Tortur od rozpoczęcia swej działalności w Polsce w 2008 r. przeprowadził ponad 1200 wizytacji miejsc detencji w całym kraju. W 2016 r. ukazał się m.in. Raport Rzecznika Praw Obywatelskich z wizytacji w zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich przeprowadzonych przez Krajowy Mechanizm Prewencji w latach 2008–2015³. Eksperti KMPT doskonale rozumieją specyfikę Państwa pracy. Oprócz zaplecza merytorycznego budowanego w oparciu o standardy międzynarodowe, dotyczące także samej metodologii pracy, przedstawiciele KMPT mają też możliwość porównywania sposobów funkcjonowania istniejących w Polsce placówek dla nieletnich. Jest to atut, którego często brakuje osobom pracującym przez wiele lat tylko w jednej jednostce. Tak budowane doświadczenie przedstawicieli KMPT umożliwia spojrzenie na dany problem z szerszej perspektywy. Pozwala też lepiej oceniać stosowane w danych placówkach rozwiązania, bo jak pokazuje praktyka, choć wszystkie zakłady działają w oparciu o te same ramy prawne, to jednak ich bieżąca działalność różni się w wielu aspektach.

W tym kontekście z zadowoleniem przyjmuję, że zdecydowali się Państwo na wdrożenie części z przedstawionych w raporcie zaleceń. Jednocześnie pragnę podkreślić, że eksperci KMPT zdają sobie sprawę z ograniczeń systemowych, czy braku kompleksowych i zgodnych ze standardami konstytucyjnymi przepisów prawa regulujących działalność zakładów poprawczych. Dlatego z całą stanowczością zapewniam, że kwestie te będą nadal przedmiotem wystąpień RPO do odpowiednich władz. Wierzę, że podjęcie konstruktywnego dialogu, opartego o wiedzę i wymianę doświadczeń przyczyni się do podnoszenia standardów w placówkach dla nieletnich.

Z poważaniem

Przemysław Kazimirski

Dyrektor Zespołu

/-podpisano elektronicznie/

³ <https://www.rpo.gov.pl/content/raport-rpo--z-wizytacji-w-zakladach-poprawczych-i-schroniskach-dla-nieletnich>